

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ฉบับกระเป๋

บทที่ 1

ห้างหุ้นส่วนสามัญและห้างหุ้นส่วนจำกัด

สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลง เข้ากัน เพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น (มาตรา 1012)

การเข้าหุ้นส่วนไม่จำเป็นต้องทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแต่มีข้อตกลง ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปว่า จะตกลงเข้ากัน เพื่อดำเนินกิจการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันเกิดขึ้นจากการกระทำการที่เข้าหุ้นกันนั้น ก็เป็นการเข้าหุ้นส่วน กันแล้ว

การตกลงเข้ากัน คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงกันว่าจะร่วมกันดำเนิน กิจการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยการลงทุนด้วยกัน ทุนนั้นเป็นสิ่งซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนนำมาลงหุ้น และสิ่งที่กฎหมายกำหนดให้นำมาลงหุ้นนั้น อาจเป็น เงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงาน อย่างใด อย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ในสามอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น อิทธิพลไม่ใช่สิ่งที่กฎหมาย กำหนด จึงนำมาลงหุ้นไม่ได้

กระทำการร่วมกัน แม้จะได้มีการลงทุนร่วมกันแล้วก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอที่จะ ก่อให้เกิดสัญญาหุ้นส่วนได้ จะต้องให้คู่สัญญานั้นมีส่วนเข้าดำเนินกิจการร่วมกัน หรือกระทำการ ร่วมกัน การดำเนินกิจการหรือกระทำการ อาจลงมือกระทำเองหรือให้บุคคลอื่นทำแทนใน นามของตนก็ได้ หลักมีอยู่ว่า หุ้นส่วนทุกคนจะต้องเป็นนายของตัวเอง ถ้าต้องทำตามคำ บังคับบัญชาของผู้อื่น ก็เป็นเพียงลูกจ้างไม่ใช่หุ้นส่วน

วัตถุประสงค์ของสัญญาเข้าหุ้นส่วน คือต้องการแบ่งปันกำไร ซึ่งเกิดขึ้นจากการ ร่วมกระทำการที่เข้าหุ้นกันนั้น ถ้าร่วมกันทำกิจการแต่ไม่ประสงค์จะแบ่งกำไรกันแล้ว ก็ไม่ เป็นหุ้นส่วน เช่น เข้ากันหาเงินบำรุงการกุศล ที่ว่า ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรจากการทำ กิจการที่เข้าหุ้นกันนั้น จะต้องดูแลจากเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญา เพราะสัญญาอื่น ๆ ก็อาจจะ มีข้อความให้แบ่งปันกำไรกันได้ แต่ถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์ในการแบ่งปันผลกำไร ถ้ามีการขาด ทุนไม่ยอมขาดด้วย ก็ไม่เป็นการเข้าหุ้นส่วนเช่นเดียวกัน แต่ผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษในกิจการที่ หุ้นส่วนจะร่วมกันทำ แต่ไม่มีทุน ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ อาจตกลงกันในสัญญาว่า เมื่อมีการ

ขาดทุน ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นจะช้ช่วยกันออกเงินที่ขาดทุนแทนหุ้นส่วนผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษ
ดังนี้ ก็อาจทำได้ และเป็นการเข้าหุ้นส่วนกันได้

คุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วน ในห้างหุ้นส่วนสามัญ คุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วน
ถือเป็นสาระสำคัญ แม้กฎหมายจะมีได้บัญญัติบังคับไว้ แต่ก็มีกฎหมายหลายบทสนับสนุนอยู่
เช่น ในมาตรา 1031, 1040 เป็นต้น

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้น ทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วน เป็น
กรรมสิทธิ์ของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินนั้นมาลงหุ้นมิได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์
ดังนั้น เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาลงหุ้น จึงบังคับเอาชำระหนี้จาก
ทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นนั้นไม่ได้ คงบังคับเอาได้แต่เฉพาะสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินจากห้างหุ้นส่วน
ในภายหลังเท่านั้น ในทำนองเดียวกัน เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนก็จะไปบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน
ของผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ได้เช่นเดียวกัน ส่วนห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนหรือบริษัทจำกัด มีฐานะ
เป็นนิติบุคคลจึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของห้างหรือบริษัท

ประเภทของห้างหุ้นส่วนและบริษัท ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทอาจแบ่งออกได้เป็น
สามประเภทคือ 1. ห้างหุ้นส่วนสามัญ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด 3. บริษัทจำกัด

การจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด จะต้องจดทะเบียน
ให้ถูกต้อง โดยนายทะเบียนผู้มีหน้าที่และได้ปฏิบัติถูกต้องตามที่กฎหมายต้องการ หากไม่
ทำให้ถูกต้องตามที่กฎหมายต้องการ แม้นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้ห้างหุ้นส่วนหรือ
บริษัทนั้นก็ไม่นับเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

ผลของการจดทะเบียน ทำให้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและ
หน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นทั้งหลาย มีภูมิลำเนาของตนเองต่างหากจาก
ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งผิดกับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ภูมิลำเนาของห้างต้อง
ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ถือหุ้น สัญชาติของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทก็เป็นสัญชาติหนึ่งต่างหาก
จากผู้เป็นหุ้นส่วน แม้จะเป็นชนชาติอื่น หากเข้าหุ้นส่วนหรือบริษัท และจดทะเบียนในประ-
เทศไทย ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นก็มิใช่สัญชาติไทย ในทางอรรถคดี ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมี
สิทธิจะใช้ชื่อของตนเองเป็นโจทก์หรือจำเลยได้ ไม่ต้องใช้ชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น
ทุกคนฟ้องคดีเช่นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน

การขยายเวลาจดทะเบียน หรือประกาศโฆษณา เนื่องจากมีกิจการบางอย่างที่
กฎหมายบังคับให้ต้องทำตามกำหนดเวลา มิฉะนั้นจะเป็นความผิด แต่ก็มีกิจการบางอย่าง
ซึ่งไม่อาจจะทำได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด มาตรา 1017 จึงบัญญัติเงื่อนไขเพื่อขยายเวลา
ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกี่ยวกับข้อความที่จะจดทะเบียน หรือประกาศโฆษณา ซึ่งเกิดขึ้น

ในต่างประเทศ โดยให้นับกำหนดเวลาตั้งแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวนั้นมาถึงตำบลที่จะจดทะเบียน หรือตำบลที่จะประกาศโฆษณา

อำนาจของนายทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท นายทะเบียนมีอำนาจที่จะไม่ยอมรับจดทะเบียนคำขอหรือเอกสารซึ่งต้องจดทะเบียนได้หากคำขอหรือเอกสารนั้นไม่มีรายการบริบูรณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือรายการซึ่งจัดแจ้งในคำขอหรือเอกสารขัดกับกฎหมาย หรือไม่ส่งเอกสารประกอบคำขอให้ครบถ้วน หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งกฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 1017)

รายการต่าง ๆ ที่จดทะเบียน อาจขอตรวจหรือทำใบสำคัญหรือคัดสำเนาและรับรองจากนายทะเบียนได้โดยเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบ

นายทะเบียนจะต้องแต่งย่อรายการซึ่งได้ลงทะเบียนส่งลงไปพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ เมื่อลงพิมพ์โฆษณาแล้วถือว่าบุคคลทั้งปวงได้ทราบข้อความนั้น การจดทะเบียนนิติบุคคลมีผลนับแต่วันจดทะเบียน ไม่ใช่วันโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา แต่รายการที่จดทะเบียนจะชี้ยันต่อบุคคลภายนอกได้นับแต่วันที่ได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ผู้เป็นหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจะถือเอาประโยชน์จากข้อความที่บังคับให้จดทะเบียนนับแต่วันจดทะเบียนไม่ได้ ต้องถือเอานับแต่วันโฆษณา แต่บุคคลภายนอกอาจถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทได้รับชำระหนี้ก่อนโฆษณานั้น ไม่ต้องชำระคืน (มาตรา 1023)

ห้างหุ้นส่วนสามัญ

ห้างหุ้นส่วนสามัญ ตามมาตรา 1025 มีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน
2. เพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วน (หมายถึงหนี้ของห้าง ไม่ใช่หนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน)
3. โดยไม่มีจำกัด (ไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดจากสัญญาหรือจากมูลละเมิด)

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลงหุ้น จะเป็น เงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานก็ได้ (มาตรา 1026)

ถ้าเป็นเงินตราต่างประเทศ ก็ต้องตกลงราคาแลกเปลี่ยนกันไว้ ถ้าไม่ตกลงราคากันไว้ ก็ต้องเอาอัตราแลกเปลี่ยนโดยตลาดเสรีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 109

ถ้าเป็นทรัพย์สิน ก็ต้องตราราคากันไว้เช่นเดียวกัน มิฉะนั้นถ้ามีกรณีเป็นที่สงสัย ก็ต้องสันนิษฐานว่า สิ่งที่น่ามาลงหุ้นนั้น มีราคาเท่ากัน (มาตรา 1027)

ถ้าเป็นแรงงาน ก็ต้องตราราคาไว้ ถ้าไม่ตราราคาไว้ต้องคิดค่าแรงงานด้วยส่วนตัวเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งได้ลงเงินหรือลงทรัพย์สินเข้าหุ้น คือ เอาจำนวนเงินและราคาทรัพย์สินที่ลงหุ้นทั้งหมดมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนผู้เป็นหุ้นส่วนที่เป็นผู้ลงเงินและทรัพย์สินนั้น ผลลัพธ์ที่ได้คือค่าแรงงาน (มาตรา 1028) แรงงานเป็นทุนสมมติเพื่อประโยชน์ในการคิดกำไรและขาดทุน เมื่อห้างหุ้นส่วนได้กำไร ผู้ลงแรงงานก็ได้กำไรด้วย เมื่อห้างหุ้นส่วนขาดทุนผู้ที่ลงแรงงานก็ต้องขาดทุนโดยต้องชำระเงินด้วย แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกกัน ผู้ที่ลงแรงงานก็ออกไปเฉย ๆ ไม่ได้เงินตามที่ตราราคาไว้กันไปด้วย

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาลงหุ้นกับห้างหุ้นส่วน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนเอาทรัพย์สินมาให้ใช้เป็นการลงหุ้น แต่ไม่ได้ให้กรรมสิทธิ์ ผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาให้ใช้กับห้างหุ้นส่วนมีความเกี่ยวพันตามกฎหมายว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เกี่ยวกับเรื่องการส่งมอบและซ่อมแซม ความรับผิดชอบเพื่อชำระคูปองหรือความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิและข้อยกเว้นความรับผิดชอบ (มาตรา 1029)

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นการลงหุ้น ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้ให้กรรมสิทธิ์กับห้างหุ้นส่วนให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาซื้อขาย เกี่ยวกับความรับผิดชอบทั้งสี่ประการดังกล่าวในเรื่องเอาทรัพย์สินมาให้ใช้ (มาตรา 1030)

การส่งมอบส่วนลงหุ้น ถ้าหุ้นส่วนคนหนึ่งไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นเสียเลย หุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังหุ้นส่วนคนนั้นให้ส่งมอบส่วนลงหุ้นภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้นหุ้นส่วนอื่นอาจให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนที่ไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นออกเสียได้ (มาตรา 1031)

หลักเกณฑ์ในการที่จะเอาผู้เป็นหุ้นส่วนออกตามมาตรา 1031 มีอยู่สามประการ คือ

1. หุ้นส่วนผู้นั้นต้องมีได้มีการส่งมอบส่วนลงหุ้นของเขาเลยแม้แต่น้อย
2. ต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังหุ้นส่วนผู้นั้น และ
3. ต้องให้เวลาแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นพอสมควรที่จะให้ส่งมอบ

ข้อสังเกตก็คือ ต้องไม่เคยมีการส่งมอบส่วนลงหุ้นเลย จึงจะบังคับเอาออกได้ ถ้าหากได้มีการส่งมอบส่วนลงหุ้นบ้างแล้ว จะบังคับเอาออกไม่ได้ ต้องฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วน

ตามมาตรา 1057 เมื่อหุ้นส่วนเลิกกันแล้ว จึงตั้งขึ้นใหม่โดยไม่เอาหุ้นส่วนที่ไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นเข้ามาอีก

การเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิม หรือประเภทแห่งกิจการของห้างหุ้นส่วน มาตรา 1032 ห้ามเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น

กระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วน

ถ้าห้างหุ้นส่วนไม่ได้ตกลงกันไว้ในกระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจัดการงานได้คือ มีอำนาจในการที่จะดำเนินการ หรือทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้เต็มภาคภูมิตามวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน

ถ้ามีการตกลงกันไว้ว่าในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนให้ใช้เสียงข้างมากบังคับหุ้นส่วนคนหนึ่งมีเสียงเป็นคะแนนหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ลงว่ามากน้อยเพียงใด

ในกรณีที่มีการตกลงให้หุ้นส่วนบางคนเป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้จัดการนั้นก็มีอำนาจเต็มที่ในการที่จะจัดการไปคนเดียวได้เต็มกิจการของห้างหุ้นส่วน หรือภายในกรอบของอำนาจที่ได้ตกลงกันไว้ แต่ถ้ามีหุ้นส่วนผู้จัดการหลายคน หุ้นส่วนเหล่านั้นก็มีอำนาจจัดการเต็มที่เช่นเดียวกัน แต่จะทำการอย่างใดซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการคนอื่นทักท้วงไม่ได้ (มาตรา 1035)

การเอาหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากตำแหน่ง จะต้องได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันของหุ้นส่วนผู้จัดการที่จะไม่ต้องออกจากตำแหน่งเมื่อทำงานขัดกันกับหุ้นส่วนอื่น

หุ้นส่วนทุกคนมีสิทธิที่จะไต่ถามถึงกิจการงานของห้างหุ้นส่วนซึ่งจัดอยู่นั้นได้ทุกเมื่อ และมีสิทธิที่จะตรวจและคัดสำเนาสมุดบัญชีและเอกสารใด ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้

การห้ามประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน

ห้ามมิให้หุ้นส่วนประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เพราะถ้ายอมให้ทำได้ เมื่อประโยชน์ของห้างขัดกับประโยชน์ส่วนตัว ก็เป็นธรรมดาของบุคคลที่จะต้องระวังผลประโยชน์ของตนก่อน ดังนี้ห้างหุ้นส่วนก็ย่อมเสียหาย

ถ้าหากหุ้นส่วนคนใดฝ่าฝืนประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนคนอื่นก็เรียกเอาผลกำไรซึ่งเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนได้ หรือ ถ้าห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหาย หุ้นส่วนอื่นก็อาจเรียกให้หุ้นส่วนที่ทำการฝ่าฝืนประกอบกิจการใช้ค่าสินไหมทดแทนได้

อายุความฟ้องร้องเรียกเอากำไร หรือให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน มีกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำการฝ่าฝืน (มาตรา 1038)

วิธีการจัดการห้างหุ้นส่วน

ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนด้วยความระมัดระวังให้มาก เสมือนกับจัดการงานของตนเอง ซึ่งผิดกับการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งกฎหมายบังคับให้กรรมการ ต้องใช้ความเอื้อเฟื้อสอดส่องในการประกอบกิจการของบริษัทอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง

การชักนำผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะต้องได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เพราะหุ้นส่วนทุกคนต่างต้องมีความเชื่อถือ และมีความสุจริตระหว่างกัน

การโอนส่วนกำไรของหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้แก่บุคคลภายนอก ไม่ว่าทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ไม่ทำให้บุคคลภายนอกนั้นกลายเป็นหุ้นส่วน

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น มาตรา 1042 ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยตัวแทน ถือถือว่า หุ้นส่วนผู้จัดการเป็นตัวแทนของหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ในการจัดการกิจการของหุ้นส่วน เฉพาะในกรอบของกิจการและเพื่อห้างหุ้นส่วน จึงจะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ และเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้เต็มจำนวนแห่งหนี้ และความรับผิด และถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้ประโยชน์สิ่งใดมาก็ต้องถือว่าประโยชน์นั้นเป็นของหุ้นส่วนทุกคน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งมิได้เป็นผู้จัดการ เข้าไปจัดการงานของห้างหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วนผู้จัดการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนเกินขอบอำนาจของตน กฎหมายให้บังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 1043) ก็คือการที่ผู้ที่มีได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการเข้าไปจัดการงานของห้างหุ้นส่วน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ให้สัตยาบันแก่การงานนั้น การงานที่ได้จัดทำไปก็มีผลผูกพันห้างหุ้นส่วน หรือกิจการที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำไปเกินขอบอำนาจ ถ้าหุ้นส่วนอื่นให้สัตยาบัน ก็มีผลผูกพันห้างหุ้นส่วนเช่นเดียวกัน แต่การที่หุ้นส่วนผู้จัด

การได้กระทำไปเกินขอบอำนาจนั้นจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่ง ก็ต่อเมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 395-405 ด้วย

การแบ่งส่วนกำไรและขาดทุนของหุ้นส่วน

เกี่ยวกับส่วนกำไรหรือส่วนขาดทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน จะต้องเป็นไปตามส่วนที่ลงหุ้น แต่ถ้าขาดตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้

ถ้าหุ้นส่วนของหุ้นส่วนคนใดกำหนดไว้ในสัญญาเกี่ยวกับกำไรอย่างเดียว หรือขาดทุนอย่างเดียว มาตรา 1045 ให้สันนิษฐานว่า ถ้ากำหนดแบ่งกำไรกันอย่างใด ในส่วนขาดทุนก็ต้องแบ่งส่วนขาดทุนทำนองเดียวกัน ตรงกันข้าม ถ้าตกลงแบ่งส่วนขาดทุนกันไว้อย่างใด ส่วนที่จะได้กำไรก็ต้องแบ่งอย่างเดียวกัน แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจสืบแก้ไขว่า เมื่อเข้าหุ้นส่วนกันได้มีข้อตกลงเรื่องแบ่งกำไรหรือขาดทุนกันไว้เป็นอย่างอื่นได้ เช่นตกลงกันไว้ว่า ถ้าได้กำไร ให้ได้กำไรเท่านั้นเท่านี้ แต่ถ้าขาดทุนผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นจะช่วยกันออกเงินใช้แทน

บำเหน็จในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน

ในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน กฎหมายสันนิษฐานว่า เป็นการทำให้เปล่า ไม่มีบำเหน็จ แต่ถ้ามีข้อตกลงกันไว้ว่าให้มีบำเหน็จ หุ้นส่วนที่ได้จัดการงานของห้างหุ้นส่วนก็มีสิทธิได้รับบำเหน็จ

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน

เมื่อการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนได้ผลประโยชน์อันใดมา ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นก็เรียกเอาส่วนของตนในผลประโยชน์นั้นได้ แม้ว่าตนจะมีได้มีชื่อปรากฏในกิจการที่ทำให้ได้ผลประโยชน์มานั้น เพราะถือว่าในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้จัดการได้กระทำไปในฐานะตัวแทนของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน แต่ทั้งนี้ต้องเป็นประโยชน์ซึ่งได้มาในกรอบของกิจการของห้างหุ้นส่วน และเรียกเอาจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ได้ประโยชน์นั้นมาแล้ว ไม่ใช่เรียกเอาจากบุคคลภายนอก หรือเรียกตามสัญญาซึ่งหุ้นส่วนคนหนึ่งไปทำไว้กับบุคคลภายนอก

สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างหุ้นส่วน

ผู้เป็นหุ้นส่วนเมื่อออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว ถ้าชื่อของตนยังถูกใช้เป็นชื่อของห้างหุ้นส่วนอยู่ห้างหุ้นส่วนที่ออกไปนั้นมีสิทธิจะเรียกให้งดใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนนั้นได้ เพราะถ้าไม่เรียกให้งดใช้ชื่อ ก็อาจจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนนั้นได้ตามมาตรา 1054

ความเกี่ยวข้องระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับบุคคลภายนอก

สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อบุคคลภายนอก ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ซึ่งมีได้ปรากฏชื่อในสัญญา นั้น จะถือเอาสิทธิที่หุ้นส่วนคนหนึ่งกระทำกับบุคคลภายนอกไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งมีได้ปรากฏชื่อในสัญญานั้นจะหมดสิทธิเสียทีเดียว เขาอาจจะอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 806 เกี่ยวกับตัวการซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอาสัญญา ซึ่งตัวแทน (คือหุ้นส่วนผู้ที่มีชื่อในสัญญา) ได้ทำไว้แทนตนก็ได้

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อบุคคลภายนอก การใด ๆ ที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งที่มีอำนาจจัดการได้ทำไปเพื่อห้างหุ้นส่วน จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดให้ต้องรับผิดชอบ ก็ต่อเมื่อการอันนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีอำนาจจัดการได้จัดไปเป็นธรรมดาของการค้าขายของห้างหุ้นส่วน และถ้าเขาจัดการไปโดยก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก การจัดการของเขาที่ต้องผูกพันแก่บรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดไม่ว่าการนั้นจะเป็นการกระทำในทางสัญญาหรือการกระทำในทางละเมิด

ความรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างที่ตนเป็นหุ้นส่วน หรือเกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน

1. ผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้วต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วน (มาตรา 1051) คือหนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้น อาจถึงกำหนดชำระก่อนที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน หรือถึงกำหนดชำระภายหลังที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกไปนั้นจะต้องรับผิดชอบทั้งสองประการ เพราะถือว่าเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน

2. ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย (มาตรา 1052) ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะต้องการจะให้เป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้ในการที่จะเรียกเอาชำระหนี้จากห้างหุ้นส่วนคือถ้าห้างหุ้นส่วนคนเก่ามีฐานะดี เจ้าหนี้ก็เรียกเอาชำระหนี้จากหุ้นส่วนคนเก่า ถ้าหุ้นส่วนคนเก่าฐานะไม่ดี แต่หุ้นส่วนที่เข้ามาใหม่ฐานะดี เจ้าหนี้ก็เรียกเอาจากหุ้นส่วนที่เข้ามาใหม่ เพราะฉะนั้นถ้าจะเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนใดก็ควรจะต้องสอบสวนฐานะของห้างหุ้นส่วนนั้นให้ดีเสียก่อน

ข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วน คือถ้าห้างหุ้นส่วนไม่ได้จดทะเบียน ผู้ที่มาติดต่อก็ไม่สามารถจะทราบได้ว่ามีข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือไม่ กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่า ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ ข้อจำกัดอำนาจนั้นก็ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก แต่ข้อจำกัดดังกล่าวมีผลผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน (มาตรา 1053) แต่บุคคลภายนอกจะ

ปฏิเสธไม่รับรู้ถึงข้อจำกัดนั้นทั้ง ๆ ที่ตนได้รู้ไม่ได้ ถือว่ากระทำการโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5

บุคคลภายนอกรับผิดเพื่อหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ความรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่จำกัดเฉพาะผู้เป็นหุ้นส่วน แม้บุคคลภายนอกก็อาจต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วน ถ้าหากว่าตนไปแสดงตัวว่าเป็นหุ้นส่วน ไม่ว่าจะด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือ กิริยา หรือยินยอมให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเอาชื่อของตนเป็นชื่อของห้างหุ้นส่วนหรือรู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตัวเองเป็นหุ้นส่วน (มาตรา 1054)

การที่บุคคลภายนอกต้องรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ไม่ทำให้เขามีฐานะเป็นหุ้นส่วนด้วย และหนี้สินที่เขาต้องชำระแก่บุคคลภายนอกเขาอาจเรียกคืนโดยใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้เป็นหุ้นส่วนได้

ในกรณีที่ผู้เป็นหุ้นส่วนตายแล้ว ห้างหุ้นส่วนนั้นยังใช้ชื่อของผู้ตายอยู่ กองมรดกของผู้ตายไม่ต้องรับผิดในหนี้สินที่เกิดขึ้นภายหลังที่ผู้นั้นได้ตายลง (มาตรา 1054 วรรคสอง) เพราะถือไม่ได้ว่าผู้ตายได้อวดอ้างหรือยินยอมให้เขาใช้ชื่อ

การเลิกห้างหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกได้ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ

1. เลิกโดยผลของกฎหมาย
2. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน
3. เลิกโดยคำสั่งศาล

การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยผลของกฎหมาย มี 8 ประการ

1. ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่าให้เลิกเมื่อมีกรณีใดเกิดขึ้น เมื่อกรณีนั้นเกิดขึ้น ห้างหุ้นส่วนก็ต้องเลิก
2. ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่าให้เลิกเมื่อใด เมื่อถึงกำหนดนั้นห้างหุ้นส่วนก็ต้องเลิก แต่ถ้าครบกำหนดกาลตามที่ตกลงไว้แล้ว ยังคงดำเนินการค้ากันต่อไป ก็ถือว่าได้ตกลงทำการเป็นหุ้นส่วนกันต่อไปโดยไม่มีกำหนดกาลตามมาตรา 1059
3. เมื่อเสร็จการงานตามความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน
4. เมื่อหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนดเวลาเลิกได้บอกเลิกการเป็นหุ้นส่วน เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีโดยบอกเลิกล่วงหน้าหกเดือนก่อนสิ้นรอบปีบัญชี
5. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายหรือล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ในกรณีที่หุ้นส่วนคนใดตาย ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนตกลงกันไว้ให้ทายาทของผู้ตายเข้าเป็นหุ้นส่วนได้ ทายาทต้องแสดงเจตนาที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วน จึงจะเป็นหุ้นส่วนได้

ในกรณีหุ้นส่วนคนหนึ่งขอลีกห้างหุ้นส่วน หรือในกรณีหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ถ้าผู้ที่เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไป สัญญาเข้าหุ้นส่วนก็ยังคงใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน (มาตรา 1060)

6. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนล้มละลาย (มาตรา 1069)

7. เมื่อวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนกลายเป็นผิดกฎหมาย แต่ถ้าวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนั้นมีหลายอย่าง และแต่ละอย่างแยกออกจากกันได้ ไม่เกี่ยวเนื่องกัน การที่วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งกลายเป็นผิดกฎหมายนั้น ไม่ทำให้ต้องหยุดดำเนินการตามวัตถุประสงค์อย่างอื่นที่แยกออกได้

8. เมื่อห้างหุ้นส่วนมีผู้เป็นหุ้นส่วนเหลืออยู่แต่เพียงคนเดียว

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญหา้ประการแรกเป็นการเลิกตามมาตรา 1055

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน

1. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด แม้ยังไม่ถึงกำหนดเวลาตามที่ตกลงกันได้ ถ้าหุ้นส่วนทั้งหมดประสงค์จะเลิกกิจการก็เลิกได้

2. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใด เป็นการเลิกตามมาตรา 1056 ซึ่งใช้เฉพาะเมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญได้ตั้งขึ้นโดยไม่ได้กำหนดเวลาเลิกไว้

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญโดยคำสั่งศาล (มาตรา 1057)

1. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดนอกจากผู้ร้องฟ้องล่วงละเมิดบทบังคับใด ๆ อันเป็นสาระสำคัญซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตนโดยจงใจ หรือเดินเล่ออย่างร้ายแรง

2. เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นจะทำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก

3. เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไป

ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนคนอื่น ๆ อาจขอให้ศาลสั่งกำจัดหุ้นส่วนคนที่ฟ้องออกจากห้างหุ้นส่วนแทนสั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนก็ได้ (มาตรา 1058 วรรคแรก)

เมื่อมีการกำจัดหุ้นส่วนคนหนึ่งออกจากห้างหุ้นส่วน ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างห้างหุ้นส่วนกับผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งถูกกำจัดนั้น ให้ตีราคาทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนตามราคาที่เป็นอยู่ในเวลาที่ยื่นคำร้องขอให้กำจัด (มาตรา 1058 วรรคสอง)

เมื่อสิ้นกำหนดกาลซึ่งได้ตกลงกันไว้และผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายหรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งเคยได้จัดการอยู่ในระหว่างกำหนดนั้นยังคงดำเนินการค้าของห้างหุ้นส่วนอยู่ต่อไปโดยมิได้ชำระบัญชีหรือชำระเงินกันให้เสร็จให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งปวงได้ตกลงคงทำการเป็นหุ้นส่วนกันสืบไปโดยไม่มีกำหนดกาล (มาตรา 1059)

ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งบอกเลิกตามมาตรา 1056 หรือในกรณีที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไปสัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ยังใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน (มาตรา 1061) มีข้อสังเกต คือ ผู้ที่จะรับซื้อหุ้นของหุ้นส่วนผู้ที่ออกไปเพราะเหตุดังกล่าวจะต้องเป็นหุ้นส่วนและยังคงอยู่ในห้างหุ้นส่วนนั้นเท่านั้น บุคคลภายนอกจะเข้ามารับซื้อหุ้นของผู้ที่บอกเลิกห้างหุ้นส่วน หรือของผู้ที่ตาย ฯลฯ ไม่ได้

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน

การชำระบัญชี เป็นการรวบรวมบรรดาทรัพย์สินทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนมาเพื่อใช้หนี้สินที่ค้างชำระอยู่ และจัดการแบ่งสรรปันส่วนทุนและกำไรตามสัญญาตั้งห้างหุ้นส่วนนั้น การชำระบัญชีนี้อาจไม่ต้องจัดทำ ถ้าหากว่า 1. หุ้นส่วนทุกคนได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่น และ 2. ห้างหุ้นส่วนนั้นศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย แต่ถ้าการเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นเป็นโดยเจ้าหนี้เฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ให้คำบอกกล่าวหรือโดยที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งล้มละลาย การที่จะตกลงจัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นนั้น จะทำได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนคนนั้น หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ให้ความยินยอมด้วย

ในการชำระบัญชี ถ้ามิได้ตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้จัดการชำระบัญชี กฎหมายให้บรรดาผู้ที่เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดทุกคนจัดทำไป หรือให้บุคคลอื่นซึ่งเป็นหุ้นส่วนได้แต่งตั้งขึ้นจัดทำ แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกโดยคำสั่งศาล ในคำร้องขอให้ศาลสั่งมักจะขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีด้วย ถ้าหากแต่งตั้งโดยหุ้นส่วนการแต่งตั้งนั้นกฎหมายบังคับให้วินิจฉัยชี้ขาดโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้เป็นหุ้นส่วน

การชำระบัญชีให้ทำโดยลำดับตามมาตรา 1062 คือ ลำดับแรก ให้ชำระหนี้ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก ลำดับที่สอง ให้ชดเชยเงินทศรองและค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกไปเพื่อจัดการค้าของห้างหุ้นส่วน และลำดับที่สามให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นทุน

การคืนทุนนั้น ถ้านำทรัพย์มาลงหุ้น ตีราคาไว้เท่าใดในขณะนำมาลง ก็ต้องคืนให้เท่านั้นถ้าเป็นการนำทรัพย์มาให้ใช้เป็นการลงหุ้น เวลาคืนทุนต้องคืนทรัพย์ในสภาพที่ซ่อมแซมแล้ว

ผู้ลงแรงงานเป็นทุน แรงงานเป็นทุนสมมตและแรงงานเป็นทุนที่หายโดยการใช้นั้นเวลานั้นเงินเมื่อเลิกจ้างจึงไม่มีอะไรจะต้องคืน เมื่อได้คืนทุนแล้ว มีทรัพย์สินเหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ต้องเฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน แต่ถ้าได้ชำระหนี้ซึ่งค้างอยู่กับบุคคลภายนอกได้ชัดใช้เงินทศรองและค่าใช้จ่ายแล้ว .สินทรัพย์ที่ยังเหลืออยู่ไม่พอจะคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนให้ครบจำนวนที่ลงทุน มาตรา 1063 ให้ถือว่าขาดทุน เมื่อขาดทุนจะจ่ายเงินที่เหลือให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนยังไม่ได้ ต้องเฉลี่ยช่วยกันขาดทุนเสียก่อน คือเอาเงินที่ยังเหลือนั้นหักจำนวนเงินทุนทั้งหมดแล้วจึงเฉลี่ยกันตามส่วนในจำนวนที่ขาด ผู้ที่ลงทุนด้วยแรงงาน เมื่อขาดทุนต้องช่วยเฉลี่ยขาดทุนด้วย

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

ห้างหุ้นส่วนสามัญ จะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นนิติบุคคล ถ้าไม่จดทะเบียนก็ถือว่าเป็นการรวมของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำกิจการร่วมกัน ถ้าจดทะเบียน มาตรา 1064 บังคับให้จดทะเบียนรายการต่าง ๆ 7 ประการ แต่นอกจาก 7 ประการที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนแล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนจะจดทะเบียนรายการอื่น ๆ ที่ประสงค์จะให้ประชาชนทราบอีกด้วยก็ได้

ในการขอจดทะเบียนนั้น หุ้นส่วนทุกคนจะต้องลงลายมือชื่อและประทับตราของห้างหุ้นส่วนไว้ด้วย

เมื่อรับจดทะเบียนแล้ว พนักงานทะเบียนจะทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่ห้างหุ้นส่วน และนับแต่นั้นห้างหุ้นส่วนก็มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีสภาพบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลรวมเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วน ถือตัวบุคคลผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นสำคัญ แต่เมื่อได้จดทะเบียนแล้วต้องถือเอานิติบุคคลเป็นสำคัญ ในการที่จะติดต่อกับการงานกับบุคคลภายนอก

ผลของการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

ผลของการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญมี 7 ประการ คือ

1. เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน
2. ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการที่ไม่ปรากฏชื่อตน แต่การถือเอาประโยชน์นั้นต้องทำไปเพื่อห้างหุ้นส่วน จะทำเพื่อตนเองไม่ได้ (มาตรา 1065)
3. ห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนต้องรับผิดชอบชำระหนี้ก่อนผู้เป็นหุ้นส่วน แต่เมื่อห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนผิดนัดชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เอาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้ เพราะผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นเสมือนหนึ่งผู้ค้ำประกันลูกหนี้ (คือห้างหุ้นส่วน) ผู้

ถ้าประกันต้องรับผิดชอบหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ฟ้องขอบังคับเอาชำระหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วน มาตรา 1071 ให้สิทธิแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนที่จะนำพิสูจน์ เพื่อผลักความรับผิดชอบกันไปยังห้างหุ้นส่วนได้ว่า

- (1) สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือบางส่วน และ
- (2) การที่จะบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่เป็นการยาก

ถ้าพิสูจน์ได้ ศาลก็จะบังคับให้เอาทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนั้นชำระหนี้ก่อนก็ได้ สุดแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

4. ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างหุ้นส่วนมีกำหนดเวลาเพียง 2 ปี นับแต่วันที่ออกจากหุ้นส่วน แต่ความรับผิดชอบนั้นถือตามอายุความแห่งมูลหนี้ ถ้าอายุความแห่งมูลหนีน้อยกว่า 2 ปี ต้องถือตามอายุความที่น้อยกว่านั้น เช่น มูลหนี้มีอายุความเพียง 1 ปี เพราะมูลหนี้เกิดจากการละเมิด หนี้นั้นก็มียุอายุความเพียง 1 ปีเท่านั้น (มาตรา 1068)

5. เจ้าหนี้ของผู้เป็นหุ้นส่วนเฉพาะตัวไม่มีสิทธิในการที่บังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วน จนกว่าห้างหุ้นส่วนจะได้เลิก นอกจากจะบังคับเอาจากผลกำไรหรือเงินซึ่งหุ้นส่วนค้างชำระแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นเท่านั้น ถ้าห้างหุ้นส่วนนั้นเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ก็ใช้สิทธิได้ตลอดจนถึงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น (มาตรา 1072)

6. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าเพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือเข้าไปเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งมีการค้าขายอย่างเดียวกันและแข่งขันกับกิจการค้าของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด แต่ถ้าหุ้นส่วนอื่นทุกคนได้รู้อยู่แล้วในขณะที่ยื่นจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการหรือเข้าไปเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหุ้นส่วนอื่นอันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ได้ทำไว้ต่อกันนั้นก็ได้บังคับให้ถอนตัวออก หุ้นส่วนผู้นั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ (มาตรา 1066)

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดกระทำการค้าแข่งขันกับห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหามาได้ทั้งหมด หรือ เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายซึ่งห้างหุ้นส่วนได้รับเพราะเหตุนั้นก็ได้ แต่จะต้องฟ้องเรียกร้องเสียหายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำการฝ่าฝืน

สิทธิที่จะเรียกเอาผลกำไร หรือค่าสินไหมทดแทน กฎหมายถือเป็นคนละส่วนกับสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนในการที่จะบอกเลิกห้างหุ้นส่วน (มาตรา 1067)

7. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนอาจถูกพิพากษาให้ล้มละลายได้ แต่ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนล้มละลายไม่ได้

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน คือการที่ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน 2 ห้างหรือกว่านั้นเข้ามารวมกันเป็นห้างหุ้นส่วนใหม่ จดทะเบียนเป็นห้างเดียว ห้างหุ้นส่วนที่จะควบกันนี้จะต้องเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนด้วยกัน จึงจะควบเข้ากันได้

ในการควบกันนี้ต้องได้รับความยินยอมของห้างหุ้นส่วนทั้งหลายของทุกห้างที่จะมาควบกัน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 1073)

ในการที่จะมาควบกันนั้น ห้างหุ้นส่วนแต่ละห้างจะต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่นสองครั้งเป็นอย่างน้อย และจะต้องส่งคำบอกกล่าวความประสงค์ที่จะควบเข้ากันให้แก่เจ้าหนี้ของตนเสียก่อน และอนุญาตให้เจ้าหนี้คัดค้านได้ ภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว ถ้าไม่มีใครคัดค้านก็ควบเข้ากันได้ถ้ามีผู้คัดค้าน จะควบเข้ากันได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้หนี้ที่เขาเรียกร้องหรือให้ประกันเพื่อหนี้นั้นเสียก่อน (มาตรา 1074)

เมื่อได้ควบเข้ากันแล้ว ต่างห้างต่างก็มีหน้าที่ต้องไปจดทะเบียนว่าได้ควบเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนใหม่ ห้างหุ้นส่วนใหม่นี้ได้ไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของห้างหุ้นส่วนเดิมทั้งสิ้น

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียน มีหุ้นส่วนอยู่สองจำพวก จำพวกหนึ่งคนเดียวหรือหลายคน สัมพันธ์กับหุ้นส่วนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือหลายคน เช่นเดียวกันว่าเขาจะร่วมประกอบการงานด้วย แต่เขาจำกัดความรับผิดชอบของเขาเฉพาะที่ลงทุนในห้างหุ้นส่วนนั้นเท่านั้น ปล่อยให้หุ้นส่วนอีกจำพวกหนึ่งร่วมกันรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดจำนวน บุคคลภายนอกที่มาติดต่อกับห้างหุ้นส่วนได้รับประกันการชำระหนี้ของตนเต็มจำนวน โดยเรียกร้องเอาจากหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบนี้ ห้างหุ้นส่วนชนิดนี้กฎหมายบังคับว่าจะต้องจดทะเบียน การจดทะเบียนก็เพื่อจะให้บุคคลภายนอกทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วน รายการที่จะต้องจดทะเบียนมีเจ็ดประการเช่นเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ที่แตกต่างกันก็คือในรายการที่ (2) นอกจากจะต้องแถลงถึงวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนแล้วในข้อนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังต้องมี ข้อแถลงความว่าเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย และในรายการที่ (4) ของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน เกี่ยวกับชื่อ ยี่ห้อ สำนักและอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วน ได้แยกออกเป็นรายการที่ (4) และ (5) คือ (4) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ และจำนวนเงินซึ่งเขา

เหล่านั้นได้ลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน และ (5) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วน จำพวกไม่จำกัดความรับผิด ส่วนรายการอื่น ๆ ก็มีข้อความคล้ายคลึงกัน (ดูมาตรา 1078)

เมื่อจดทะเบียนแล้วก็จะได้รับใบสำคัญจากพนักงานทะเบียนหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วนจำกัดตราใบใดที่ยังไม่ได้จดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ไม่ว่าจะป็นพวกจำกัดความรับผิดหรือไม่จำกัดความรับผิดก็ตามจะต้องรับผิดในหนี้สินทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนนั้นโดยไม่จำกัดจำนวนเหมือนกับห้างหุ้นส่วนสามัญจนกว่าจะได้จดทะเบียน (มาตรา 1079) และถึงแม้จะจดทะเบียนแล้ว แต่หนี้สินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนการจดทะเบียน ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดก็ต้องรับผิดอยู่โดยไม่จำกัดจำนวนด้วย

ข้อจำกัดสิทธิของหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด (มาตรา 1081-1088)

1. ห้ามมิให้เอาชื่อของหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดมาเรียกงานระคนเป็นชื่อห้าง
2. หากแสดงออกชัดหรือโดยปริยายให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้าง ตนก็จะต้องรับผิดไม่จำกัดจำนวน
3. การลงหุ้นก็ต้องลงเป็นเงินหรือทรัพย์สินเท่านั้น จะลงด้วยแรงงานไม่ได้
4. ไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลหรือดอกเบีย นอกจากผลกำไรซึ่งห้างหุ้นส่วนทำมาค่าได้แต่ถ้าได้รับไปโดยสุจริต จะเรียกคืนไม่ได้
5. ถ้าแสดงด้วยจดหมายหรือใบแจ้งความว่าตนลงหุ้นไว้เกินกว่าจำนวนที่ลงจริง ก็ต้องรับผิดถึงจำนวนที่เกินไปนั้น
6. ถ้าจะลดทุนลงหุ้นหรือเปลี่ยนแปลงประเภททรัพย์สินที่ลงหุ้น ต้องจดทะเบียน มิฉะนั้นไม่มีผลต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเป็นการเพิ่มทุน
7. จะเป็นผู้จัดการในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ได้
8. ถ้าสอดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการงานของห้างหุ้นส่วน จะต้องรับผิดโดยไม่จำกัดจำนวนแต่การออกความเห็นและแนะนำ หรือออกเสียงเป็นคะแนนในการตั้งและถอดถอนผู้จัดการ ไม่ถือว่าเป็นการสอดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการงานของห้างหุ้นส่วน

สิทธิเกี่ยวกับหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

1. จะตั้งให้เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นก็ได้
- * 2. จะประกอบการค้าขายซึ่งมีสภาพอย่างเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นก็ได้
- * 3. จะโอนหุ้นของตนไปโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็ได้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดนั้น

1. แม้หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดจะล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนก็ไม่ต้องเลิก เว้นแต่จะให้มีข้อสัญญาไว้เป็นอย่างอื่น

2. ถ้าหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดตาย ทายาทยอมเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่ผู้ตายได้ เว้นแต่จะให้มีข้อสัญญาไว้เป็นอย่างอื่น

★ 3. ถ้าหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดล้มละลาย จะต้องเอาหุ้นของผู้นั้นออกขายเป็นสินทรัพย์ในกองล้มละลาย

ความรับผิดของหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด

ถ้าห้างหุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน เจ้าหนี้ของห้าง ฯ จะฟ้องหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดยังไม่ได้ จนกว่าจะเลิกกัน และจะฟ้องเรียกได้เพียง 3 ประการ ดังนี้

1. จำนวนลงหุ้นเท่าที่ยังค้างส่ง

2. จำนวนลงหุ้นเท่าที่ถอนไปจากสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน

3. จำนวนเงินปันผลและดอกเบี้ยซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับไปโดยทุจริตและฝ่าฝืน

มาตรา 1084

แนวคำถามและคำตอบ บทบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญ

1. สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ประการใดบ้าง

คำตอบ ป.พ.พ. มาตรา 1012 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท นั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น”

จากบทบัญญัติมาตรา 1012 ดังกล่าว จึงสรุปหลักเกณฑ์ของสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนได้ดังนี้

1. มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. มีการตกลงกัน
3. มีการเข้ากัน
4. เพื่อกระทำการ
5. กิจการนั้นเป็นกิจการร่วมกัน
6. ด้วยความประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

2. ผู้เยาว์จะทำสัญญาเข้าหุ้นส่วนกับผู้อื่นได้หรือไม่

คำตอบ ผู้เยาว์จะทำสัญญาเข้าหุ้นส่วนกับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะการเข้าหุ้นส่วนกันก็เป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง บุคคลที่ตกลงเข้าหุ้นส่วนกันจึงต้องเป็นผู้มีความสามารถตามกฎหมาย ในการที่จะเข้าทำนิติกรรมได้

3. สัญญาเข้าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนจะต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่

คำตอบ สัญญาเข้าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ ฉะนั้นจะทำสัญญากันด้วยปากเปล่าก็ได้ แต่เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาอันจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า ก็มีข้อเสนอแนะว่าควรตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร

4. เอกกับโท ทำสัญญากันว่าจะประกอบธุรกิจร่วมกันโดยต่างฝ่ายนำเงินมาลงทุนคนละ 1 แสนบาท ถ้ามีกำไรจะแบ่งผลกำไรคนละครึ่ง แต่ถ้าขาดทุนเอกจะรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนแต่ผู้เดียว ดังนี้จะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันได้หรือไม่

คำตอบ เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันตาม ป.พ.พ.มาตรา 1012 ได้ เพราะมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อทำการร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์แบ่งปันกำไรคนละครึ่ง ถึงแม้เอกจะออกในส่วนที่ขาดทุนแต่เพียงผู้เดียว ก็ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ และมาตรา 1012 ก็มีได้บัญญัติ

ว่าจะต้องร่วมกันขาดทุน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าหุ้นส่วนกันแล้วทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดตามมาตรา 1025 คือเจ้าหนี้ของหุ้นส่วนมีสิทธิเรียกหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคน ถึงแม้หุ้นส่วนบางคนจะทำสัญญาตกลงกันว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนก็ตาม ก็ไม่มีผลต่อเจ้าหนี้ของห้างฯ แต่ถ้าทำสัญญากันว่า **ทุกคนไม่ต้องออกในส่วนที่ขาดทุน** ดังนี้ หากเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนไม่ เพราะขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 1025¹

5. ข้อสัญญาตกลงแบ่งปันรายได้ที่เกิดจากการกระทำกิจการร่วมกัน จะมีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่ ให้ท่านอธิบายและยกตัวอย่างมา 1 ตัวอย่าง

คำตอบ ไม่มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน เพราะข้อตกลงเช่นนั้นก็หมายถึงการนำรายรับทั้งหมดมาแบ่งปันกัน ซึ่งรายรับทั้งหมดนั้น ก็คือทุนและกำไรรวมกันอยู่ในตัว และบางทีรายรับที่ได้มาก็อาจจะน้อยกว่าทุนที่ได้ลงไป หรือพูดง่าย ๆ ก็คือขาดทุนนั่นเอง ดังนั้น ข้อตกลงแบ่งปันรายได้จึงไม่ถือว่าเป็นการแบ่งปันกำไรกัน ตามมาตรา 1012 จึงไม่มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน ตัวอย่างเช่น คนเขียนหนังสือตกลงกับเจ้าของโรงพิมพ์ให้พิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งที่ตนแต่งขึ้น และมีข้อตกลงกันว่า มีรายได้จากการขายหนังสือเท่าใดก็จะแบ่งกันคนละครึ่ง สมมุติว่าผู้แต่งหนังสือลงทุนไปประมาณ 10,000 บาท เจ้าของโรงพิมพ์ลงทุนประมาณ 30,000 บาท ขายหนังสือได้ทั้งหมด 50,000 บาท ก็แบ่งให้คนทั้งสองคนละ 25,000 บาท กรณีนี้จะเห็นว่าคนแต่งหนังสือได้กำไร ส่วนเจ้าของโรงพิมพ์ก็ขาดทุน (ถ้าเป็นหุ้นส่วนกันก็ต้องมีการคืนทุนให้ทั้งสองฝ่ายก่อน เหลือกำไรสุทธิเท่าใดจึงเอามาแบ่งกัน) (ดู ป.พ.พ. 1062 ประกอบ)

6. นายเก่งชวนนายกล้าลงทุนปลูกอ้อย นายกล้ามอบเงินให้นายเก่งไปลงทุน 10,000 บาท โดยมีข้อตกลงกันว่า เมื่อขายอ้อยได้แล้ว นายเก่งจะต้องชำระเงิน 10,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอีก 15% ต่อปีให้นายกล้า หรือถ้าขายอ้อยมีกำไรอีก นายกล้ามีสิทธิเลือกเอาส่วนแบ่งกำไรจากการขายอ้อยครั้งหนึ่งแทนดอกเบี้ยก็ได้ ดังนี้ให้ท่านวินิจฉัยว่าข้อตกลงเช่นนี้เป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือไม่

คำตอบ หลักกฎหมายคู่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1012 (เวลาทำตอบข้อสอบไล่ นักศึกษาจะต้องเขียนข้อความในกฎหมายลงไปทุกครั้ง)

วินิจฉัย ข้อความที่ว่า “เมื่อขายอ้อยแล้ว นายเก่งต้องชำระเงิน 10,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอีก 15% ต่อปีให้นายกล้า หรือถ้าขายอ้อยมีกำไรอีก นายกล้ามีสิทธิเลือกเอาส่วนแบ่งกำไรจากการขายอ้อยครั้งหนึ่งแทนดอกเบี้ยก็ได้” ข้อตกลงเช่นนี้ แสดงว่านายกล้ามิได้ร่วมหัวจมท้ายกับนายเก่งแต่อย่างใด เพราะถึงแม้การขายอ้อยจะขาดทุน นายกล้าก็ยังได้เงินคืนพร้อมทั้ง

1 ทวี เจริญพิทักษ์ ศาสตราจารย์

ดอกเบี้ย 15% ต่อปี หรือถ้าอ้อมมีกำไรมากก็อาจจะเลือกเอาผลกำไรจากการขายอ้อมแทนดอกเบี้ยก็ได้ ข้อตกลงดังกล่าวจึงมิใช่สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน

7. นายเอกเป็นเจ้าของโรงภาพยนตร์ ได้ออกเงินให้นายโทนำภาพยนตร์มาฉาย และมีข้อสัญญาตกลงกันว่า เก็บเงินจากผู้ชมได้เท่าใดให้แบ่งคนละครึ่ง นายโทได้เป็นผู้นำภาพยนตร์มาฉายให้คนชมโดยตลอด และนอกจากนี้นายโทยังได้ว่าจ้างดนตรีลูกทุ่งสุโขทัย มาแสดงประกอบการฉายภาพยนตร์เพื่อดึงดูดให้คนมาชมภาพยนตร์มากขึ้น ต่อมานายโทไม่มีเงินจ่ายค่าจ้างวงดนตรี ดังนี้ ผู้จัดการวงดนตรีลูกทุ่งสุโขทัย จะฟ้องเรียกหนี้รายนี้จากนายเอก เจ้าของโรงภาพยนตร์ ได้หรือไม่

คำตอบ (ดูกฎหมาย มาตรา 1012) ตามปัญหานี้ ข้อสัญญาที่ตกลงกันระหว่างนายเอกกับนายโท เป็นเรื่องการแบ่งปันรายได้ มิใช่เป็นการแบ่งปันกำไร อันเป็นลักษณะสำคัญของสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน เมื่อมิใช่เป็นการเข้าหุ้นส่วนกัน นายเอกเจ้าของโรงภาพยนตร์ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ค่าวงดนตรีลูกทุ่ง (ดูมาตรา 1025 ประกอบ)

8. ข้อตกลงเรื่องแบ่งปันรายได้นี้ ได้มีคำพิพากษากฎีกาตัดสินไว้มีแนวอย่างไรบ้าง

คำตอบ ข้อตกลงเรื่องแบ่งปันรายได้นี้ ได้มีคำพิพากษากฎีกาที่ 427/2495 วินิจฉัยไว้ว่ามิใช่เป็นเรื่องเข้าหุ้นส่วนกัน โดยวินิจฉัยไว้ว่าโจทก์ตกลงกับจำเลยว่า ให้จำเลยเป็นผู้ออกแรงทำนา ส่วนโจทก์มีนาพันไร่ ข้าวปลูกและออกเงินค่าแรงงานกระบือที่เหยียบกล้า เมื่อทำนาได้ข้าวเท่าใดให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง จำเลยครึ่งหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นสัญญาธรรมดา มิใช่เป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ทั้งมิใช่เป็นเรื่องเข้าหุ้นส่วนกัน เมื่อจำเลยไม่ทำให้เสร็จตามที่ตกลงโจทก์ได้รับความเสียหายจำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

9. ข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์ที่ได้มาจะแบ่งกันคนละครึ่ง มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่

คำตอบ คำว่าผลประโยชน์นี้ น่าจะหมายถึงผลประโยชน์ที่ได้รับมาหลังจากที่ได้มีการหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ออกหมดแล้ว ดังนั้น คำว่าผลประโยชน์จึงมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “กำไร” นั่นเอง จึงสรุปได้ว่าข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์ที่ได้มาจะแบ่งกันคนละครึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันได้ ดังมีคำพิพากษากฎีกาที่ 1836/2514 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้ออกรถยนต์ จำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกแรงงานร่วมกันรับจ้างบรรทุกของ ผลประโยชน์แบ่งคนละครึ่ง ถือว่าการดำเนินกิจการเกี่ยวกับรถยนต์คันนี้ระหว่างจำเลยทั้งสอง เข้าลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน เมื่อการกระทำของจำเลยที่ 1 ทำให้เสียหายแก่บุคคลภายนอก จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบร่วมกัน และแทนกันในการของหุ้นส่วน

10. คำว่า กระทำกิจการร่วมกันนั้น มีความหมายเพียงใด

คำตอบ คำว่า กิจการร่วมกันนั้น มิได้มีความหมายจำกัดแต่เฉพาะเรื่องกิจการค้าขายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงธุรกิจอื่น ๆ ซึ่งไม่ถือเป็นการค้าแต่เป็นแบบธุรกิจตามธรรมดาก็ได้ เช่น ก. ข. ค. 3 คน เรียนจบกฎหมายตกลงกันตั้งสำนักงานทนายความ สำหรับปรึกษาอรรถคดี ได้กำไรเท่าใด จากการว่าความ ก็เอามาแบ่งกัน กรณีนี้ ทั้ง 3 คนก็เป็นหุ้นส่วนกันได้

11. การเข้าเป็นหุ้นส่วนกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย อาจตกลงให้หุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้จัดการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนไปตามลำพังได้หรือไม่

คำตอบ การเข้าเป็นหุ้นส่วนกันนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย อาจตกลงให้หุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน เป็นผู้จัดการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนไปตามลำพังก็ย่อมทำได้ (ดูมาตรา 1035, 1037) เพราะเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตของหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น ซึ่งก็เป็นเรื่องของการตกลงกันไว้เป็นพิเศษต่างหาก ดังปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาที่ 191/2501 วินิจฉัยว่า การที่บุคคลสองคนเข้าหุ้นส่วนกัน ชื่อที่ดินเพื่อนำมาขายแบ่งกำไรกัน ผู้ลงทุนคนหนึ่ง เป็นคนจัดการซื้อและขายไปเอง โดยเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับร่วมด้วยประการใด ก็เป็นหุ้นส่วนกันได้ โดยหุ้นส่วนที่ไม่ได้เข้ามาจัดการนั้น ได้ตกลงยินยอมให้หุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเป็นผู้จัดการแต่ผู้เดียวนั่นเอง

12. ห้างหุ้นส่วนสามัญ มีลักษณะอย่างไร

คำตอบ ห้างหุ้นส่วนสามัญนอกจากจะต้องมีลักษณะทั่วไปดังที่กล่าวมาในมาตรา 1012 และมาตรา 1025 แล้ว การที่จะเป็นหุ้นส่วนกันนั้น ก็ต้องมีการลงหุ้นกันตาม มาตรา 1026 ด้วยจากบทบัญญัติมาตรา 1021, 1025, 1026 จึงพอให้คำจำกัดความของห้างหุ้นส่วนสามัญได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้าหุ้น เพื่อทำกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไร อันจะพึงได้แก่กิจการที่ทำนั้น และบุคคลผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้ จะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็มีสภาพเป็นนิติบุคคล และมีผลตามกฎหมายดังนี้

1. เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน (ดูมาตรา 1015) ซึ่งทำให้บังเกิดผลดังนี้

- ก. มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน
- ข. มีสัญชาติของประเทศที่รับจดทะเบียน
- ค. มีภูมิลำเนาของตนเอง
- ง. มีสิทธิใช้นามของห้างหุ้นส่วนในทางอรรถคดี

13. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน ต่อมาภายหลังได้มาจดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล จะทำให้ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญเดิมนั้นพ้นจากความรับผิดในหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อน หรือไม่

คำตอบ ผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้น ยังหาหลุดพ้นจากความรับผิดที่ตนมีต่อเจ้าหนี้เดิมไม่ ในเมื่อเจ้าหนี้เขามีได้ตกลงให้ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นใหม่ เป็นลูกหนี้แทนห้างหุ้นส่วนเก่าที่เลิกไป (ดูเรื่องการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ตามมาตรา 350)

14. “หุ้นส่วน” กับ “เจ้าของร่วม” ต่างกันในข้อสำคัญประการใด

คำตอบ “หุ้นส่วน” กับ “เจ้าของร่วม” ต่างกันในข้อสำคัญที่ว่า การร่วมกันนั้น เพื่อกระทำการกิจการด้วยประสงค์จะแบ่งผลกำไร อันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์เช่นนั้น ก็ไม่ใช่หุ้นส่วนเป็นแต่เจ้าของร่วม แต่ถ้ากระทำการกิจการโดยประสงค์จะแบ่งกำไรกันแล้ว เป็นทั้งหุ้นส่วนและเจ้าของร่วมในตัว ดังนั้น ย่อมเห็นได้ว่าเมื่อเป็นหุ้นส่วนกันแล้ว ระหว่างหุ้นส่วนด้วยกัน ถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกันอยู่

15. บุคคลทั้งสองคนเข้าหุ้นกันซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลคนละ 5 บาท และมีข้อตกลงกันว่า

ถ้าสลากถูกรางวัล จะแบ่งเงินรางวัลคนละครึ่ง ดังนี้ เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่

คำตอบ ข้อตกลงนี้ตามความเข้าใจของสามัญชนก็น่าจะเป็นหุ้นส่วนกัน โดยเฉพาะมีถ้อยคำว่า “เข้าหุ้น” แต่ความจริงแล้วกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องกรรมสิทธิ์รวมเท่านั้น กล่าวคือคนใดคนหนึ่งสามารถที่จะโอนสลากส่วนของตนไปให้บุคคลอื่น โดยไม่จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากอีกคนหนึ่ง ซึ่งหากเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญแล้ว จะทำไม่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่นก่อน (ดูมาตรา 1040) และเมื่อคุณในแง่การจัดการตาม มาตรา 1033-1038 ก็ไม่เห็นจะเกิดประโยชน์แก่ฝ่ายใดเลย เพราะไม่มีเรื่องอะไรที่จะต้องจัดการ สมมติต่อมาว่าสลากถูกรางวัล เจ้าของรวมคนหนึ่งไม่ยอมแบ่งเงินรางวัลให้อีกคนหนึ่ง เจ้าของรวมอีกคนหนึ่งจะฟ้องเรียกร้องในฐานะเป็นหุ้นส่วนกันไม่ได้ เพราะเงินรางวัลมิใช่กำไร การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ก็มีใช้กิจการแต่อย่างใด (ดูมาตรา 1012)

16. สัญญาเข้าหุ้นส่วน ต่างกับสัญญาจ้างแรงงานอย่างไรบ้าง

คำตอบ สัญญาเข้าหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของหุ้นส่วน เวลาขาดทุนก็ต้องร่วมกันขาดทุน หรือเวลาได้กำไรก็ร่วมกันได้กำไร แต่สัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในเมื่อนายจ้างขาดทุน และนอกจากนี้ สัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนมีสิทธิจะเข้ามาดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วน หรือมีสิทธิครอบงำดูแลการจัดการ แต่สัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างมีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งของนายจ้าง (ดูมาตรา 1025 ดูมาตรา 1037, มาตรา 1575)

ข้อสังเกต เนื่องจาก ป.พ.พ. มาตรา 1026 ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนลงทุนด้วยแรงงานได้ ดังนั้นจึงมีปัญหาว่า ผู้ที่ลงแรงไปนั้น จะเป็นหุ้นส่วนด้วยหรือเป็นแต่เพียงลูกจ้างรับค่าจ้างจากห้างหุ้นส่วนเพราะโดยปกติผู้ที่ลงแรงนั้นบางครั้งก็ได้เงินเดือนด้วย การวินิจฉัยจึงต้องยึดหลักอยู่ว่า เจตนาของผู้ลงแรงกับผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นนั้นเป็นอย่างไร เจตนาจะเอาแรงนั้นมาลงเป็นหุ้นและหวังกำไรเป็นส่วนสัดหรือไม่ และข้อสำคัญต้องรู้ถึงลักษณะของสัญญาจ้างแรงงานว่า ผู้ที่ลงแรงนั้นไม่มีเสียงในกระบวนการจัดการ ถ้ามาร่วมงานโดยผู้้นั้นต้องฟังคำสั่งของห้างหุ้นส่วนอื่น ก็เป็นการแน่นอนว่าผู้้นั้นมิใช่เป็นหุ้นส่วนแต่ถ้าผู้ลงแรงจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกับผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น และมีส่วนมีเสียงในเรื่องการจัดการ มีส่วนร่วมในการได้กำไรหรือขาดทุน ก็ได้ผลว่าเป็นหุ้นส่วน

17. **ห้างหุ้นส่วนบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีกี่ประเภท**

คำตอบ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1013 บัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ท่านกำหนดเป็นสามประเภท คือ

- (1) ห้างหุ้นส่วนสามัญ
- (2) ห้างหุ้นส่วนจำกัด
- (3) บริษัทจำกัด

18. **ห้างหุ้นส่วน คืออะไร**

คำตอบ ดูข้อ 12

19. **ห้างหุ้นส่วนสามัญมีกี่ประเภท มีชื่อเหมือนกัน และแตกต่างกันอย่างไร**

คำตอบ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1064 อันห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น จะจดทะเบียนก็ได้ เราจึงเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องจดทะเบียนแต่ประการใด อาจจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ห้างหุ้นส่วนสามัญ จึงมีสองประเภท คือ

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน
2. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน (ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล) มีชื่อเหมือนกัน

หลายประการ แต่ก็มีชื่อแตกต่างกันหลายประการเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติ ตั้งแต่มาตรา 1065-1072 ซึ่งใช้เฉพาะกับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนเท่านั้น

20. **ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีลักษณะอย่างไร**

คำตอบ ป.พ.พ. มาตรา 1077 บัญญัติว่า อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้น จำพวกหนึ่ง และ

(2) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งจะต้องรับผิดในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วน ไม่มีจำกัดจำนวน อีกจำพวกหนึ่ง

มาตรา 1078 วรรคแรกบัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ท่านบังคับว่าต้องจดทะเบียน”

จากบัญญัติมาตรา 1077 และมาตรา 1078 จะเห็นได้ว่า กิจการที่จะเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ประการแรกต้องมีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนโดยทั่ว ๆ ไปก่อน กล่าวคือต้องมีการเข้าทุนเพื่อกระทำการโดยมีวัตถุประสงค์จะหากำไรมาแบ่งกันเสียก่อน แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีลักษณะพิเศษไปจากห้างหุ้นส่วนสามัญที่ว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ จะต้องรับผิดชอบกันในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน โดยไม่จำกัดจำนวนแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนของหุ้นส่วนจำกัดนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ประเภทหนึ่ง รับผิดไม่จำกัดจำนวน อย่างเดียวกับผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนอีกประเภทหนึ่ง รับผิดจำกัด คือรับผิดตามจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้น นอกจากนั้นห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล แต่สำหรับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น จะต้องจดทะเบียนเสมอ

21. **บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีลักษณะอย่างไร**

คำตอบ ควบบทบัญญัติมาตรา 1012, มาตรา 1095, มาตรา 1097 จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พอจะกล่าวได้ว่า บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ กิจการซึ่งแสวงหากำไรและได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีทุนจดทะเบียนแบ่งออกเป็นหุ้น แต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และมีผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 7 คน แต่ไม่ถึง 100 คน และแต่ละคนรับผิดจำกัดเพียงค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบเท่านั้น

22. **เอกลงทุน 10,000 บาท โทลงทุน 20,000 บาท โดยคนทั้งสองไม่จำกัดความรับผิดทั้งคู่ตกลงจะประกอบกิจการร่วมกัน โดยมุ่งหากำไรอย่างหนึ่ง หรืออีกกรณีหนึ่งเอกลงทุน 10,000 บาท โทลงทุน 20,000 บาท โดยเอกไม่จำกัดความรับผิด แต่โทจำกัดความรับผิดทั้งสองกรณีนี้ ถ้าไปจดทะเบียนจะมีลักษณะประการใด**

คำตอบ กรณีแรก ถ้าไปจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนระหว่างเอกกับโทก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เพราะข้อตกลงเดิมมีหุ้นส่วนประเภทเดียว คือ ไม่จำกัดความรับผิด ซึ่งตรงกับลักษณะของห้างหุ้นส่วนสามัญ (ดูคำถามข้อ 12) ส่วนกรณีที่สอง เมื่อจดทะเบียนก็เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด เพราะข้อตกลงเดิมมีผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่สองประเภท คือ เอกไม่จำกัดความรับผิด ส่วนโทจำกัดความรับผิด (ดูคำถามข้อที่ 20)

23. การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท จะต้องทำที่ไหน

คำตอบ อนุมาตรา 1014 และมาตรา 1016

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้จะเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมีสำนักงานใหญ่ ทำกิจการอยู่ ณ ตำบลใดในพระราชอาณาจักร ก็จดทะเบียน ณ หอทะเบียนสำหรับตำบลนั้น ซึ่งจากบทมาตรา 1014 กำหนดให้เสนาบดีเจ้ากระทรวง ซึ่งบังคับบัญชาการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท (คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) เป็นผู้ออกกฎข้อบังคับจัดตั้งสำนักงานสำหรับจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัทขึ้น สำหรับในกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทกลาง ซึ่งอยู่ในบริเวณกระทรวงพาณิชย์ ส่วนในต่างจังหวัด ก็มีทะเบียนของแต่ละจังหวัดด้วย

24. ข้อความหรือเอกสารรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทได้จดทะเบียนไว้ที่หอทะเบียน หุ้นส่วนบริษัทจะมีผลถึงบุคคลภายนอกทันทีที่ได้จดทะเบียนหรือจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาก่อน

คำตอบ อนุบทบัญญัติมาตรา 1021, มาตรา 1022

จากบทบัญญัติมาตรา 1021 จะเห็นว่ากฎหมายกำหนดหน้าที่ให้นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท แต่งข้อรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทเขาได้จดทะเบียนไว้ ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราวๆไป และเมื่อโฆษณาแล้ว จะมีผลถึง ถึงบุคคลภายนอกทันทีตามบทบัญญัติ มาตรา 1022

25. จากบทบัญญัติมาตรา 1023 ที่ว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนก็ดี ห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือบริษัทก็ดี จะถือประโยชน์แก่บุคคลภายนอก เพราะเหตุที่มีสัญญาหรือเอกสารหรือข้อความอันบังคับให้จดทะเบียนตามลักษณะนี้ยังไม่ได้จนกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาดังกล่าวแล้ว แต่ฝ่ายบุคคลภายนอกจะถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้

แต่ถึงกระนั้นก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งได้รับชำระหนี้ก่อนโฆษณานั้น ย่อมไม่จำต้องคืน” ท่านเข้าใจอย่างไรให้อธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

คำตอบ ตามปกติการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัท ได้ทำการจดทะเบียนเอกสารและข้อความไว้ที่จดทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแล้ว ย่อมมีผลให้ต้องบังคับการไปตามเอกสารหรือข้อความนั้น แต่กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท แต่งยอรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทเขาได้จดทะเบียนไว้ ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราวๆ ไป ดังนั้น ช่องว่างระยะตั้งแต่วันจดทะเบียนก่อนลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ถ้าได้มีการทำสัญญาหรือปฏิบัติการอย่างใดไประหว่างห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทฝ่ายหนึ่งกับบุคคลภายนอก ซึ่งยังไม่มีโอกาสได้รู้ถึงเอกสารหรือข้อความในราชกิจจานุเบกษา ฝ่ายผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในบริษัท จะถือเอาประโยชน์จากบุคคลภายนอกจากการที่มีเอกสาร หรือข้อความอันบังคับให้มีการจดทะเบียนยังไม่ได้ จนกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา แต่สำหรับบุคคลภายนอกแม้จะยังไม่รู้โดยเหตุที่ยังไม่มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก็ย่อมถือเอาประโยชน์จากเอกสารหรือข้อความนั้นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วได้ เช่น การตั้งกรรมการขึ้นใหม่ของบริษัทนั้น มาตรา 1157 บังคับให้นำความไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ตั้งหรือการตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลง ข้อบังคับของบริษัท มาตรา 1146 บังคับให้ไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติพิเศษ ตัวอย่าง บริษัทจำกัดแห่งหนึ่ง มีนายเอกเป็นกรรมการผู้จัดการ ต่อมานายเอกได้ลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ และที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้ตั้งนายโท เป็นกรรมการผู้จัดการแทนนายเอก การตั้งนายโทเป็นกรรมการผู้จัดการนี้ กฎหมายบังคับว่าต้องไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับตั้งแต่วันที่ตั้ง สมมติว่ามีการจดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว แต่นายทะเบียนยังมีได้ส่งเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการไปลงโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา นายเอกซึ่งเป็นกรรมการคนเดิมและไม่มีอำนาจหน้าที่จัดการบริษัทอีกแล้วได้ไปทำสัญญาซื้อขายของในนามบริษัทอีกจากบุคคลภายนอก โดยที่บุคคลภายนอกไม่ทราบว่าขณะนี้นายเอกหมดอำนาจจัดการบริษัทแล้ว เมื่อบริษัทเกิดความเสียหายเพราะการที่นายเอกจัดการไป บริษัทจะปฏิเสธว่ากิจการที่นายเอกได้ทำไปนั้น ไม่ผูกพันบริษัท ไม่ได้ เพราะยังไม่มีการประกาศเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการในราชกิจจานุเบกษา จึงยังไม่ถือว่าบุคคลภายนอกได้รู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการนั้น ดังนั้น บริษัทจะถือเอาประโยชน์จากข้อความที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียน (เรื่องการเปลี่ยนตัวกรรมการ) ยังไม่ได้ แต่ในอีกกรณีหนึ่งสมมติว่า หลังจากที่ได้จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงตัวกรรมการผู้จัดการ แต่ยังมีได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา นายโทได้ไปทำสัญญาซื้อขายของแทนบริษัทจากบุคคลภายนอก ต่อมาบริษัทเห็นว่านายโททำสัญญาเสียเปรียบ จึงอ้างว่าสัญญาไม่ผูกพันบริษัท เพราะยังไม่ได้ประกาศข้อความเรื่องการแต่งตั้งกรรมการในราชกิจจานุเบกษา ดังนี้ บริษัทอ้างไม่ได้ เพราะบุคคลภายนอกถือเอาประโยชน์จากข้อความเรื่องการแต่งตั้งกรรมการได้แล้ว แม้จะยังมีได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาก็ตาม โดยถือได้แล้วว่า นายโทเป็นกรรมการ มีอำนาจจัดการแทนบริษัทได้แล้ว

ส่วนตามวรรค 2 นั้น หมายความว่า ได้มีลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือลูกหนี้ของ บริษัทที่ได้ไปชำระหนี้ให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการผู้จัดการ แล้วแต่กรณี โดยที่ หุ้นส่วนผู้จัดการนั้น หรือกรรมการผู้จัดการนั้นได้ออกจากตำแหน่งแล้ว หรือไม่มีอำนาจรับ ชำระหนี้แล้วแต่ยังไม่ได้ประกาศข้อความนี้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งโดยปกติลูกหนี้ก็ น่าจะเรียกคืนได้เพราะยังไม่มีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา จึงยังไม่มีผลถึงบุคคลภายนอก แต่มาตรา 1023 วรรค 2 ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งได้รับชำระหนี้ไว้ก่อนโฆษณานั้น ไม่จำเป็นต้องคืน เพราะถือว่าเมื่อเป็นหนี้อยู่ จริง และผู้รับชำระหนี้ได้นำเงินไปให้เจ้าหน้าที่ที่แท้จริงแล้ว ผู้ชำระหนี้ก็ไม่ควรเรียกกลับคืน ได้อีก

26. ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ลงหุ้นด้วยแรงงาน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันนั้นมิได้ตราค่าแรงไว้ กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์เพื่อตราค่าเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1028 ตัวอย่าง ก. ข. ค. เข้าหุ้นส่วนกัน ก.ลงทุน 10,000 บาท ข.ลงหุ้นด้วยแรงและมีได้ตราค่าแรงของนาย ข.ไว้ ส่วน ค.ลงหุ้นด้วยที่ดินตราค่า 20,000 บาท เจามีวิธีคิดค่าแรงของ ข. ได้โดยนำเงินมาลงหุ้นของ ก. รวมกับค่าราคาที่ดินของ ก. แล้วหาร ด้วยจำนวนคนที่ลงหุ้นด้วยเงินกับคนที่ลงหุ้นด้วยทรัพย์สินอย่างอื่น ในตัวอย่างนี้ก็คือ หารด้วย 2

$$\begin{aligned} \therefore \text{ค่าแรงของ ข.} &= \frac{10,000 + 20,000}{2} \\ &= 15,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

หมายเหตุ ค่าแรงของนาย ข. 15,000 บาท นี้เป็นทุนสมมติ เพื่อจะนำไปคิดคำนวณกำไรให้นาย ข. ดังนั้น เวลาห้างหุ้นส่วนเลิกนาย ข. ก็ไม่มีสิทธิได้รับคืนทุนสมมตินี้

27. นายแดงมีโรงกลึงราคา 500,000 บาท รับจ้างกลึงของทุกชนิด แต่ขาดประสบการณ์จึงขาดทุนมาตลอด นายสีเคยทำงานโรงกลึงมาก่อน จึงมาขอเข้าหุ้นร่วมกับนายแดง โดยนายสีเป็นผู้ออกแรงทั้งหมด และยังมีนายसानำเงินมาเข้าหุ้นด้วยอีก 5 หมื่นบาท นายแดงยินดีรับนายสีและนายสาเข้าเป็นหุ้นส่วน แต่นายแดงไม่ยอมเอาโรงกลึงเป็นทุนคงเป็น แต่ยอมให้ใช้โรงกลึงของนายแดงรับจ้างกลึงของเท่านั้น พอสิ้นปีมีกำไร 90,000 บาท ดังนี้ นายแดง นายสี และนายสา จะแบ่งกำไรกันอย่างไร

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1027 และมาตรา 1028

นายสาละงุน 50,000 บาท

นายแดงเอาโรงกลิ้งราคา 5 แสนบาท มาให้ห้างหุ้นส่วนใช้รับจ้างกลิ้งของ ทุนของนายแดงไม่ใช้ราคาโรงกลิ้ง แต่เป็นการเอาทรัพย์สินให้ห้างหุ้นส่วนใช้ โดยไม่ได้ตีราคา กรณีเป็นที่น่าสงสัย จึงสันนิษฐานได้ว่า การให้ใช้ทรัพย์สินของนายแดงมีราคาเท่ากับทุนที่นายสาละงุน ถือเท่ากับ 50,000 บาท นายสีลงแรงโดยไม่ตีราคาค่าแรงไว้

$$\begin{aligned}\therefore \text{ทุนของนายสี} &= \frac{50,000+50,000}{2} \\ &= 50,000 \text{ บาท (มาตรา 1028)}\end{aligned}$$

$$\therefore \text{อัตราส่วนของการลงทุนคือ} \quad 50,000:50,000:50,000$$

1   1   1

ห้างหุ้นส่วนมีกำไร 90,000 บาท

$$\begin{aligned}\therefore \text{แต่ละคนมีสิทธิได้กำไร} &= \frac{90,000 \times 1}{3} \\ &= 30,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

28. ผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงทุน และหุ้นส่วนที่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้ห้างเป็นการลงทุน มีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1029 และ 1030 (เวลาตอบข้อสอบนักศึกษาต้องเขียนใจความในตัวบทลงไปด้วยทุกครั้ง)

จากบทบัญญัติมาตราทั้งสองนี้ จะเห็นได้ว่า การลงทุนนั้นนอกจากจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมาเป็นการลงทุนแล้ว การนำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้ ก็เป็นการลงทุนได้เหมือนกัน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นการลงทุน กรณีเช่นนี้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็โอนไปเป็นของห้างหุ้นส่วน โดยเขาจะตีราคาทรัพย์สินเป็นทุนในการลงทุนและในการโอนทรัพย์สินเป็นการลงทุน กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำตามแบบ ดังนั้น การโอนสังหาริมทรัพย์จะไม่ทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ และเวลาห้างหุ้นส่วนเลิก ก็ต้องนำทรัพย์สินนั้นออกขายเอาเงินมาแบ่งให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน การโอนทรัพย์สินให้ห้างหุ้นส่วนเป็นการลงทุนนี้ จึงมีลักษณะเหมือนกับการขายทรัพย์สินให้แก่ห้างหุ้นส่วนจึงต้องนำบทบัญญัติเรื่องการซื้อขายมาใช้บังคับ ในเรื่องการส่งมอบและซ่อมแซมหรือความรับผิดเพื่อชำระคูปองหรือความรับผิดเพื่อการรอนสิทธิหรือข้อยกเว้นเรื่องความรับผิด

และโดยผลแห่งการนี้ ผู้ลงทุนด้วยทรัพย์สินของก็ต้องมอบทรัพย์สินนั้นให้อย่างผู้ขาย ถ้าไม่ส่งก็ผิดสัญญาอาจถูกผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือเรียกค่าเสียหายได้ หรืออาจถูกขับออกจากหุ้นส่วนตามมาตรา 1031 และทรัพย์สินที่ส่งมอบนั้นก็ต้องซ่อมแซมคดีแล้วไม่ชำรุดบกพร่อง ไม่ถูกรอนสิทธิ มิฉะนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะได้มีข้อตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเหล่านั้นไว้

ส่วนการให้ใช้ทรัพย์สินเป็นการลงทุนนั้น ทรัพย์สินนั้นไม่โอนตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ห้างหุ้นส่วน แต่ทรัพย์สินยังคงเป็นของผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ซึ่งเปรียบได้เหมือนหนึ่งเอาทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนเช่า โดยถือเอาค่าเช่าเป็นเงินลงทุนนั่นเอง มิใช่เป็นการให้ใช้เฉย ๆ ดังนั้นผู้ให้ใช้ทรัพย์สินจึงมีฐานะดังผู้ให้เช่า ก็ต้องมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ซ่อมแซมคดีแล้ว (มาตรา 546) มีหน้าที่ต้องรักษาและซ่อมแซมทรัพย์สิน เว้นแต่เป็นการบำรุงรักษาตามปกติและเพื่อซ่อมแซมเล็กน้อย (มาตรา 547) ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิ (ตามมาตรา 549, 550) แต่อาจมีการตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเหล่านี้เสียก็ได้ และเมื่อเวลาเลิกห้างหุ้นส่วนหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็ต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่หุ้นส่วนที่เป็นเจ้าของ ตัวอย่าง นาย ก. มีรถยนต์คันหนึ่งราคา 200,000 บาท นาย ก. นำรถคันนี้ ให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงทุนราคาทุนของนาย ก. มิใช่ราคารถ แต่เป็นอัตราผลประโยชน์ที่ห้างหุ้นส่วนจะได้รับจากการใช้รถนั้นในการดำเนินการงานของห้างหุ้นส่วน เช่น สมมติว่ารถคันนี้ นาย ก. ให้คนอื่นเช่า ก็จะได้ค่าเช่าเดือนละ 5 พันบาท ถ้าห้างหุ้นส่วนดำเนินการมาได้ 1 ปี ดังนั้นการให้ใช้ทรัพย์สินของนาย ก. มีราคาทุนเท่ากับ $5,000 \times 12 = 60,000$ บาท ทุนนาย ก. จึงมีราคาเท่ากับ 6 หมื่นบาท มิใช่ราคา 500,000 บาท เท่าราคารถ

ข้อสังเกต การลงทุนด้วยการให้ใช้ทรัพย์สิน จะมีอยู่เฉพาะเรื่องลงทุนเข้าหุ้นในระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น ถ้าเป็นระยะยาวราคาทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนที่เอาทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงทุน อาจเป็นราคามากกว่าตัวทรัพย์สินอีกจึงไม่น่าเป็นไปได้ เช่นตามตัวอย่างข้างต้น ถ้านาย ก. เข้าหุ้นอยู่ 10 ปี ราคาทุนของนาย ก. จะเป็น 600,000 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาอีก จึงไม่น่าจะเป็นไปได้

29. ถ้าหุ้นส่วนคนใดละเลย ไม่ส่งมอบส่วนลงทุนของตนเลย หุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะเอาหุ้นส่วนคนนั้นออกจากห้าง จะต้องปฏิบัติอย่างไร

คำตอบ ดูตามมาตรา 1031 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. หุ้นส่วนผู้ใดไม่ได้ส่งมอบส่วนลงทุนของตนมาให้ห้างหุ้นส่วนเลย ถ้าเขาส่งมาเพียงบางส่วนแม้จะเล็กน้อย ก็จะขับไล่ไม่ได้ แต่ก็มิฉะนั้น โดยปฏิบัติตามมาตรา 1057, 1058